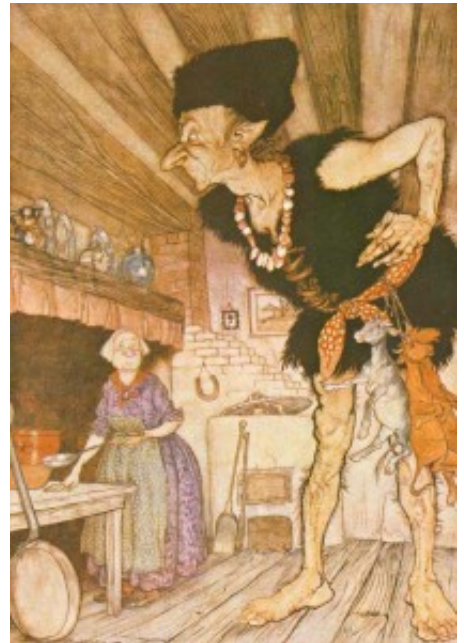

Jack, Sjaak of Jaap en zijn bone(n)staak

Af en toe kom je als vertaler voor onverwachte keuzes te staan. In *On Balance*, een boek met op psychoanalytische leest geschoeide essays, gaat auteur Adam Phillips in op enkele sprookjes. Dat 'Cinderella' in de vertaling 'Assepoester' moest worden leek me vanzelfsprekend. Maar wat doe je met het sprookje 'Jack and the Beanstalk'? Natuurlijk is die bonenstaak met een tussen-n, al geeft Google ook nog heel wat treffers op 'bonestaak'. Maar hoe heet die jongen bij ons?

Geen Mickey

Jaap en Sjaak scoren hoog bij het googelen, net zoals Mickey overigens, die ik in dit geval gevoeglijk buiten beschouwing meende te kunnen laten, en Jim. Deze laatste topscorer verwijst naar het boek *Jim en de bonenstaak* van Harmen van Straaten, waarin het sprookje wordt voorgelezen in de klas als 'Sjaak en de bonenstaak'. Dan zijn er nog wat naamvarianten, zoals Sjakie, Japie, Jacob en Jaak, en Jack zelf levert zo'n duizend treffers op. Verder klommen ook Jan en Hans wel eens langs de bonenstaak naar het rijk van de reus om uiteindelijk als grote overwinnaar uit de bus te komen door hun moeder van de armoede te redden, de reus te doden, met de prinses te trouwen en daarna nog lang en gelukkig verder te leven.

'Sjaak' had met ruim dertigduizend de meeste treffers en 'Jaap' kwam met ongeveer de helft van dat aantal op de tweede plaats. 'Jack' had er daarentegen zoals gezegd maar een stuk of duizend. Toch heb ik er uiteindelijk voor gekozen om 'Jack' te laten staan. Waarom ben ik niet gewoon uitgegaan van de meeste treffers?

Christmas Pantomime

Mijn keuze kwam voort uit een andere overweging, namelijk dat dit sprookje in Engeland bekender

is dan in Nederland en daar ook een andere lading heeft. 'Jack and the Beanstalk' is namelijk een van de sprookjes die vaak in een Christmas Pantomime worden gebruikt. Rond kerst brengen veel theaters in Engeland dergelijke traditionele kindervoorstellingen, waar je met het hele gezin naartoe gaat. In de fraaiste uitdossingen voeren de spelers dan op sprookjes gebaseerde stukken op, met veel zang, dans, grappen, grollen en travestierollen, en vooral veel publieksparticipatie: 'Kijk uit, achter je!' en luidkeels 'Boe'-geroep. In zijn essay verwijst de auteur af en toe naar deze traditie. Met 'Jack' klinkt hiervan naar mijn idee iets meer door dan met 'Sjaak' of 'Jaap'. Dus daarom heb ik er uiteindelijk voor gekozen om 'Jack' te handhaven.

Maar waarom zou dat dan niet ook voor Assepoester gelden? Zij figureert immers net zoals Jack prominent in de Christmas Pantomimes, dus waarom heb ik in dit geval de Engelse naam niet laten staan? Nu lijkt Assepoester mij als sprookje in Nederland veel bekender dan Sjaak/Jack en de bonenstaak, waardoor 'Cinderella' veel sterker 'onvertaald' overkomt. Maar daarnaast vrees ik dat de associatie van 'Cinderella' met de gelijknamige Disney-film de toch al zwakke weerklank van deze bij ons wat minder bekende Engelse traditie volledig zou overstemmen.

Adam Phillips, *Tegenwicht*, vertaald door Patty Adelaar, Amsterdam: Ambo|Anthos, verschijnt najaar 2011